NOVICE
kmetijskih, obertnijskih in narodskih rečí.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X. V saboto 18. septembra (ranojesna) 1852. *List 75.*

Kraljič.

Volít si kralja zbêrejo se ptiči,
In sklep storé: le temu krono dati,
Ki bi zmed vsih naj višje prifèrfrati
Krepost dokazal v skušnji s tékmeniči.

Dá znam se borbe, — in lej! pri ti priči
Na kviško zagromí vès rod krilati;
Vsak iše druge vse nadviševati;
Al kmal vsih trud junaški orel vniči.

Že zmagonosno doli zrè z višine,
Kar 'z repa mu, tam skrit, še višje šine
Zvit steržik zdaj, in: »jez sim kralj!« zaviče.

Pa vsi se na sleparčka jel' groziti,
De komej jim v nek plot zamore uiti.
Od tod v plotéh se skriva in »kraljič« kliče.

Žive plote napravljajmo!

(Konec.)

Veliko dobroto jeséna (Esche) poznajo kmetovavci zgornjiga Štajarskiga kaj dobro; oni vedó: kako dobra živinska piča je jesénovo listje, zato pa ravnajo tudi z jesénam kakor z nadzemeljskim travnikam, kteriga dva- ali celò trikrat kosijo, da z njegovim listjem skoz zimo saj svojo živino pri življenji ohranijo. Jêsen je goratim krajem eden nar boljših pomočkov za pomnoženje živine in varovanje gojzdov.

Naj bi to vsi kmetovavci spoznali in si veliko jeséna, sosebno v plotih, zasadili, ker jêsen jim bo dajal obilo listja, ki je za živinsko klajo kaj dobro.

Še boljši kakor jesénovo listje je pa za živinsko pičo murbino listje. Napravite si plotove iz murbiniga germovja! Če se ne pečate z židorejo, imate vendar krave, ovce ali kôze v svojim hlevu, kterim se murbino listje za pičo tako dobro prileže, kakor pečenka (prata) vam! Živina vam scer iz murb ne bo svile (žide) dajala, — mleka, masla sira, mesa, loja in dobriga gnoja pa obilno.

Čeravno se v tečnosti z murbinim in jesénovim listjem javorovo in gabrovo (Ahorn und Weissdorn) primerjati ne more, je vendar za živinsko pičo tudi dobro. Smreka, kalína (Rainweide) in jelša (Erle) dajo veliko stelje, in posebno je jelša vinogradnikam koristna.

Akacia, ki sila naglo rase, da drobniga lesa veliko in nogradnikam dobrih količev.

Če na bolj mokrim svetu zasadimo tiste sorte vèrb, ki so za drevje, terte ali druge rečí vezati dobre, si bomo veliko tisuč in tisuč šibic pridelovali, ki se dajo za spletêno robo koristno porabiti.

In tudi glog (beli glog, Weissdorn), ki je za plotove na rahli in dobri zemlji nar bolji, ni le samo za ograje voljo priporočiti, ampak je še tudi sicer dober. Listje njegovo se zamore ovcam in kozam pokladati, in tistimu navadnimu belimu metulju, kteriga gosence našimu sadnimu drevju toliko škode prizadenejo, je glogovo listje nar naravniši živež; po tem takim je glog odvodnik požrešniga merčesa.

Ako svoje sadne verte ogradimo z glogam, beli metulj ne bo primoran na sadno drevje posedati, ampak bo ostal pri svojim naravnim živežu — na germovji glogovim — kjer ga bomo lože zasačili in pokončali, kakor na visocih sadúnosnicah.

Naj Vam umnim in previdnim kmetovavcam bo naprava živih plotov živo priporočena, ker to, kar ste tukaj v njih priporočilo brali, ni iz bukev izpisano, ampak iz poterjenih skušinj vzeto.

(W. d. steierm. LWG.)

Kmetijske skušnje.

(Da se turšica dobro sponaša tudi v bolj merzlih krajih), smo v Novícah že večkrat omenili, ko smo rekli, da nekteri kmetje le zato turšice ne sadé, ker krivo mislijo, da je ta sad le za južne gorke kraje. To krivo misel poderó tudi skušnje iz visocih Koroških krajev na Beli in v Ziljski dolíni (3200—3600 čevljev visoko nad morjem), o kterih je gosp. J. Pretner iz Celovca v časniku Česke kmetijske družbe razločno pisal, kterim so pridjane tudi nove skušnje iz okolice Pražke, in kterim zamoremo tudi mi svoje iz Krajnskiga pridjati, ker je znano, da na Jesenicah in Krajnski Gori tudi turšica dobro dozorí. Naj bi tedaj bolj merzel kraj ne strašil kmete, da bi zavoljo tega ne sadili turšice, toliko koristne na vse straní, — le na to je treba gledati, kdor jo v merzlih krajih sadí, da séme dobí iz turšice, ki je v merzlim kraji domá; taka se lahko privadi v novim kraji; tudi je v tem dobro posnemati kmete, ki si za séme tiste sterže izvolijo, ki so narprej dozoreli, in od teh naj vzamejo nar lepši zerna.

(Skušnje zoper naglo smert kurétine). Na Českim je razsajala letos poleti med domačo kuretino tista znana čermasta kuga, po kteri žival nanagloma nevarno zbolí in pogine. Neki gospodar je naznanil o tem svojo skušnjo od leta 1834, ko je ravno ta kuga veliko kuretine naglo pobirala, in ktera se je tako dobro poterdila, da so skoraj vsako žival po tem smerti otéli. Obstojí pa ta pomoček v tem, da se za to kugo bolna kuretina (kokoš, petelin, raca itd.) berž v merzlo vodo potopí. Zvedili so pa ta pomoček takole: Neki petelin je že

pojemal na tleh, kar ga hlapec verže v bližnji vodnjak — in lejte! kmalo se v vodi oživí petelin in prikorači zdrav in vesel k svojim putam. — Ker je vsacimu zdravniku dobro znano, da polivanje z merzlo vodo je poglaviten pomoček zoper vse čermaste bolezni, se nam to naznanilo popolnama verjetno zdí, in svetovani pomoček zasluži, da se poskusi.

(*Da na gnoj sajeni krompír rad gnjije*) se je spet letos očitno poterdilo; vse njive krog in krog imajo skoraj polovíco gnjiliga, kjer je bil na gnoj sajen; na njivi pa, ki ni bila gnojena, je lepo bel in čisto zdrav. Dobro je krompir na koreniše, ali na repiše ali tudi na staro krompiriše saditi, le gnojiti se mu ne smé.

Ogled nove kazenske postave

zoper hudodelstva, pregreške in prestopke.

(Dalje.)

Sedmo poglavje zapopade hudodelstva vélike izdaje, razžalitev cesarja in druzih oséb cesarskiga rodú, in motenje javnega (očitnega) pokoja.

Hudodelstvo vélike izdaje

po §. 58. tisti storí, kdor kaj tacega počne:

1. s čimur se ima cesarjeva oseba na telesu, zdravji ali slobodi poškodovati ali v nevarnost pripraviti, ali pa storiti, da bi se zverševanje njegovih vladarskih pravic ubranilo; — ali
2. kar bi merilo na to, da bi se oblika (forma) vlade posilno spremenila; — ali da bi se
3. kak del od enotne deržavne zveze ali obsežja dežel austrianskega cesarstva odtergal, ali da bi se deržavi napravila ali povekšala nevarnost od zunej, ali pa kaka puntarija ali domača vojska znotraj; naj se zgodí le-to očitno ali skrivoma, po posameznih osebah ali v tovaršijah, z nasnovo, nagovarjanjem, spodbadanjem, zapeljevanjem z besedo, pisanjem, natisnjenimi deli ali podobami, svetovanjem ali lastnim delom, poprimši se orožja ali ne, z razodetimi, k temu namenu peljejočimi skrivnostmi ali naklepi, s podšuntovanjem, nabiranjem, ogleduhovanjem, podpiranjem, ali s kakoršnim koli v to namenjenim djanjem, če bi bilo tudi brez uspeha ostalo.

Zavoljo tega hudodelstva naj se prisojuje smert:

1. vsakteremu, kdor se je zakrivil s kakim v §. 58, čerki 1) zaznamovanih djanj, če je tudi brez uspeha ostalo; in
2. začetnikom, našuntovavcom, vodjem in vsim tistim, ki so pri kakem započetju velike izdaje v §. 58, čerki 2) in 3) zaznamvanih verst neposrednje delali.

Vsi tisti pa, kteri so se takošnega započetja bolj oddaljeno vdeležili, naj se kaznujejo s teško ječo od 10 do 20 let, pri posebni nevarnosti započetja ali storivca pa s teško ječo na vse žive dni.

Ako se je zadnjič

3. z govorjenjem na očitnem mestu ali pred več ljudmí, v natisnjenih delih, razširjanih podobah ali pisanjih h kakemu v §. 58 zaznamvanih djanj nagovarjalo, spodbadalo ali zapeljevalo, in ako je to nagibanje brez zveze s kakim drugim hudodelskim započetjem in brez uspeha ostalo (§. 9), je treba prisojevati teško ječo med 10 in 20 leti.

Za povračilo škode, po hudodelstvu velike izdaje deržavi ali privatnim osebam napravljene, je vsak krivec z vsim svojim premoženjem odgovoren.

Razžalitve cesarja

se po §. 63. vkriviči, kdor cesarju spoštovanje ukrati.

Kdor cesarju spoštovanje ukrati, naj se zgodí le-to z osebnim razžaljenjem, z gerdenjem, hudim ogovarjanjem, ali zasramovanjem, očitno ali pred več ljudmi izrečenim, po natisnjenih delih, s podanjem ali razširjanjem podob ali pisanj. Tak naj se kaznuje s teško ječo od enega do pet let.

Ravno tako se kaznuje tudi djavna razžalitev druzih oseb cesarske rodovíne, ako se v nji ne najde hujše kaznovavno hudodelstvo.

Motenje javnega pokoja.

S hudodelstvom motenja javnega pokoja se po §. 65 zakrivi, kdor očitno ali pred več ljudmí, ali v natisnjenih delih, razširjenih pisanjih ali podobah:

1. k zaničevanju ali sovražtvu zoper cesarjevo osebo, zoper enotno deržavno zvezo cesarstva, zoper obliko (formo) vladarstva ali deržavno upravo našuntovati skuša, ali
2. k nepokoršini, k uporu ali zoperstavi zoper postave, ukaze, razsodbe ali naredbe sodnij ali druzih javnih oblastnij, ali k odrekovanju davkov ali davšin za javne namene zaukazanih nagovarja, spodbada ali zapeljati skuša.

Z enacim hudodelstvom se tudi zakrivi, kdor

3. takošne tovaršije, ki si za svojo nalogo vzamejo kacega pod čerkama 1) in 2) zaznamovanih kaznjivih namenov, ustanoviti, ali druge k deležnosti taistih zapeljati skuša, ali se jih sam kakor koli bodi vdeleži.

Kazen tega hudodelstva je teška ječa od enega do pet let.

(Dalje sledí.)

Življenje slavnih Slovanov.

VII.

Komenski *).

Jan Amos Komenski spada med naj znamenitniše može vsih vekov in narodov. Spisal je veliko imenitnih in prekoristnih bukev v českem in latinskem jeziku, ktera je znal kaj lepo pisati. „V pisanji českega jezika“ — pravi slavnoznani Palacki — „ga ni doslej še nikdo prekosil“.

Ker pomeni Komenski „domá iz Komne“, moravske vasí, nekdaj Svetlovski graščini podveržene, so to vas nekteri njegov rojstni kraj imenovali; zdaj pa vémo, da se je narodil v Nivnicah, mesticu na Moravskem, ne daleč od ogerskega Broda 28. marca 1592. Toraj se je tudi sam Moravca Ogerskobrodskega (Hunnobrodensis Moravus) podpisoval.

Oče, mlinar, in mati sta mu še mlademu umerla. Ker sta bila premožna, je imel ukaželjni mladeneč pomočkov dovolj, se šolskih naukov lotiti. Izučivši se pervih naukov domá, stopi leta 1608 v latinske šole, kje, se prav ne vé.

S posebnim veseljem se je učil latinskega jezika, ki so ga ondaj kot jezik učenih vse Europe toliko v čislih imeli. Ali nerodno razlaganje tega, kakor tudi drugih naukov v šoli razsvetljenega mladenča v serce žali. Že zdaj premišljuje, kako bi bilo treba šole — ukoznanstvo — popraviti, da bi svoj namen bolj spolnovale. Nastal je pozneje res sam naj imenitnejši učenik tako važnega ukoznanstva, to je, vednosti, kako

---

*) Z latinskim končajem: »Comenius« (beri: Komenius). Ker so ondaj učeni po latinsko pisali, je trebalo imena polatinčevati; drugači jih ne bi bili mogli sklanjati. Tudi mi ptuja imena po kroju našega jezika krojimo, ako ni njih končaj za »sklanjanje po naše« pripraven. Pis.

šolsko mladino mnogoverstnih naukov po pameti, brez nepotrebnih težav, s pripravnimi pomočki naglo in dobro učiti.

Visoke šole v Herbornu in Heidelbergu na Nemškem (1613) zveršivši, se je napotil na Holanško in Angleško, in pride dvaindvajsetletni mladeneč tudi v Amsterdam, poglavitno mesto Holandije. Ondaj si ni mislil, da mu bo kedaj to mesto starčeku, povsod preganjanemu, pribežališče.

Obogativši se z različnimi znanostimi se verne (l. 1614) v svojo domovíno, da bi jih razširjal. Še tisto leto ga izvolijo vodja šole Prerovske, leta 1618 pa vodja šole in pridigarja tako imenovane „jednote (občine) bratov českih in moravskih“ v Fulneku. V obéh mestih je za zboljšanje šol marljivo marljivo delal in pisal. Ali nesreča je hotela (1621) imeti, da mu v Fulneku, po Španciih izropanem in potem zažganem mestu, vsi spisi in vse bukve zgorijo — šolam na veliko veliko škodo.

Leta 1628 pa mora Komenski premilo svojo domovíno zavoljo verskih zmešnjav zapustiti in gré po mnogih nadlogah v Lešno (Lissa) na Poljskem. Pred odhodom je bil spisal (l. 1623) v českem jeziku „labirint sveta“, nauka in modrosti polne bukve, s kterimi bravca križem svet do vsih stanov vodi, pokazovaje mu napake vsakega in zbolševaje mu serce. — V silnih stiskah je spisal (l. 1625) svoj drugi češki spis, lepo pesem, imenovano „hlubina bezpečnosti“ po naše: globina varnosti. Tako imenuje mirno serce človekovo.

V Lešnu se je lotil po lastnem nagibu Lešenske šole popravljati, in spiše v ti namen po česko troje izverstne bukve po imenu: „velika didaktika“ (naukoznanstvo), „škola materska“ in „škola prostonarodna“. Ti spisi so bili pozneje tudi na latinski in nemški jezik prestavljeni.

Tukaj je nadalje učeni mož po latinsko dognal in (l. 1631) na svet dal imenitno delo: „janua linguarum reserata“ (odperta vrata do jezikov), kteremu delu zdaj sploh „orbis pictus“ (narisani svet ali svet v podobah) pravijo, zato ker Komenski v njem svet, imenitnejše stvarí itd. bravcu z besedo in z narisanimi podobami pred očí postavlja. „Odperta vrata do jezikov“ pa je te še ne prehvaljene bukve kerstil, zato ker jih je mladini posebno s tem namislikom spisal, da bi se iz njih prav lahko in prijetno latinskega jezika, ob enem pa tudi veliko koristnega in za življenje potrebnega učila.

S tako umno naredbo je pa pokazal vrata, skozi ktera človek, posebno otrok, tudi do vsakega drugega jezika lahko in po prijetnem potu pride, se ga naučí, — ter si gredoč poverh še veliko sladkih tečnih jagodic za živež — koristnih in potrebnih naukov — nabere. — Kako so se imenovane bukve dopadale in se še dopadajo, spričuje to, da so že skoraj na vse europejske jezike, kakor tudi na arabskega, turškega, perzijanskega in mongolskega prestavljene. Perve bukve s podobami, — pervi tako imenovani nazorni nauk *) za otroke so bile, kteri po velikih mestih še le zdaj obveljuje, kterega veljavo je bil pa Komenski že tako davno spoznal. On je bil tedaj početnik nazornega nauka.

S tem in z drugimi imenitnimi deli pozneje imenovanimi, je Komenski šolski nauk in izrejo otrok močno močno zboljšal ter svetu po tem takem jako koristil. Po vsi pravici si je toraj zaslužil častni venec hvale in slave, ki mu bo vedno zelenel. — Po spričevanju Palackega je bil napravil Komenski v Prerovu že ondaj (1618) rečno ali realno šolo, kakoršne pri nas tudi še le zdaj napravljajo.

Za učenike si je pa preučeni mož potlej nekaj višjega, nekaj pripravnejšega umislil: panzofijo (vesoljno modroznanstvo), to je, kratek obseg vsih naj potrebnejših naukov, pisan v latinskem jeziku. To učenosti polno delo je bilo l. 1637 v Oksfordu *), l. 1639 pa v Londonu **) na Angleškem tiskano.

(Konec sledí.)

*) Nauk je nazoren ali na zor (na pogled), če učenik učencom vse samostalne rečí, od kterih jim kaj pripoveduje, ali same na sebi, ali vsaj njih podobe izrezane ali narisane pokazuje, da si učenci vsako prec prav mislijo. Pis.

*) Z napisom: Conatuum Comenianorum præludia.
**) Z napisom: Pansophiæ prodromus. Pis.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verně.

21. pismo.

Dragi prijatel!

Poslednjikrat iz Rima.

Potem pa mi ni bilo več druziga mar, ko na vse zadnje še cerkev sv. Petra in Vatikanski muzej dobro ogledati. V obojim sim že pred večkrat bil. Razsvitljenje (illuminazione) cerkve, posebno kuple, ponoči pred sv. Petra praznikam, in slovečo džirandolo (Girandola) na sv. Petra večer sim tudi že prej vidil. Razsvitljenje ima to posebnost, de se, ko je eno uro noč, hipoma, kakor de bi začaral, spremení in kaj lepo pomnoží. Džirandola pa je umetno napravljen oginj (Feuerwerk), ki na gradu „Castel Sant' Angelo“ celo debelo uro gorí.

Kar pa véliko mašo na sv. Petra dan vtiče, ki so jo sv. oče papež peli, in pri kteri se je kakih poldrug sto duhovnov pri altarju sukalo, Ti naravnost povém, de se mi ni dalo moliti; zakaj ptujci, in kar je scer radovedniših ljudí, so se silno k altarju gnjeli, kolikor je bilo moč in kolikor so straže dopustile; drugi so pa večidel po silno veliki cerkvi semtertje hodili, se pogovarjali in šeptali, de je bilo kaj! Le o povzdigovanji je vse vtihnilo in mende — molilo.

Posebno mi je dopadlo, de papeža k altarju, in po maši nazaj po cerkvi na lepim stolu nesejo, de ga vsak lahko vidi. Ko bi ga ne nosili, bi se ljudjé še bolj gnjeli, de bi ne bilo obstati, in vender bi ga mende marsikdo ne vidil. V Rim iti in papeža ne viditi, bi bila pa vender prehuda.

Cerkev sv. Petra pa je, kakor sim Ti že pisal, gotovo nar veči in nar lepši na svetu. De nje velikost laglej presodiš, Ti hočem mero dolgosti nar večih današnjih cerkvá, kakor je v tla te cerkve vrisana, tù pridjati:

Cerkev sv. Zofíe v Carigradu	492,
Cerkev sv. Pavla poleg Ostienske ceste	572,
Cerkev sv. Petronia v Bolonji	595,
Stolna cerkev v Milanu	606,
Stolna cerkev v Fiorenci	669,
Cerkev sv. Pavla v Londonu	710,
Cerkev sv. Petra v Rimu	837

rimskih pedí (palmo romano). Na širokost pa meri, kjer je nar širokejši, 607 tacih pedí.

Od leta 1506 do leta 1614 so jo zidali, in čez 100 milionov — čuj! čez 100 milionov — va-njo zazidali. Ni tedaj čuda, de so po vsih deželah denarje brali in še odpustke za-nje dajali. Za to je pa tudi zares veličanska in vsa polna lepote in krasnih podob in spominkov.

Vatikanskiga poslopja (Palazzo Apostolico del Vaticano), ki ima 22 dvorišč ali borjačev in čez 11.200 stanic, in v kterim so neprecenljivi zakladi učenosti in lepih umetnost, namreč sloveče vatikansko bukvišče in muzej, Ti nisim v stanu natanjko popisati. Le to Ti povém: ako bi v Rimu razun sv. Petra cerkve in vatikanskiga bukvišča in muzea celò nič druziga ne bilo,

bi se vender obilo pot plačala, vse to viditi in natanjko ogledati. Muzej je zaklad krasniga dela lepih umetnost, ki ga ni in mende ne bo nikoli in nikjer taciga. Sam Laokoon z mladima sinama, okoli kterih so kače ovite, in ju grozovito davijo, je več vreden ko vès marsikak drug muzej. Verjemi, de me je prav mraz stresel, ko sim ta spominek ogledoval.

Tri tedne sim bil v Rimu, in desiravno je to premalo, je bilo vender več od perviga namena; tode ni moglo drugač biti, ker mi je bil eden tovaršev, Feliks Rondolini, hudo obolel.

V Rimu in na širocim Rimskim polji, ki je več ko po dvé uri okrog mesta, razun nekoliko pristav, vse neobdelano, in ki se večidel za pašo porabi, je zrak nekoliko mescov poleti in v jeseni zlo nezdrav, de posebno ptujci lahko obolé. K sreči mu je bilo kmalo boljši, de se je zamogel domú verniti. Drugi tovarš, Jakob Miniussi, je pa z menoj še naprej šel na Neapolitansko, od kodar Ti bom v pervim prihodnjim pismu pisal.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Černogore se bere v Teržaškim časniku sledeče: „Kakor je bilo pričakovati, se turška vlada zoperstavlja samostojnosti Černogorcov. Čas zoperstave pa ni dobro izvoljen, ker se, kakor zvémo, v Černogori ravno deputacija napravlja, ki ima na Dunaj iti, tudi austrianskiga cesarja prosit, da bi Černogoro samostojno spoznal, kakor Ruski car. Nadjati se je, da bo austrianska vlada to prošnjo uslišala, čeravno je deželica tako majhna, da ne more obstati brez da bi svojih sedanjih mej ne razširila, ktere so že sedaj preozke, preživiti svoje prebivavce. Sčasoma se mora razširiti, in naravno je, da se proti Albanii in Hercegovini razširi. Albania bi bila pa v druzih razmerah pripravna sosedina za Dalmacio. To pa v sedanjih okoljšinah ne bo kaj kmalo mogoče. V Albanii se vstavlja že turška armada, ktere povelnik bo siloviti Omer Paša; s to armado hoče turška vlada ruski pokazati, da resnično protestíra zoper samostojnost Černogorsko. Če pa pogledajo Turčini na Černogoro in na 20.000 junakov, ki so tù vedno v boj pripravljeni in bojaželjni, se jim bo prevroča kri kmalo vhladila, ker je gotovo, da zamorejo Turki k večimu le 10 do 12.000 vojakov Černogorski armadi zoperstaviti. Turška zoperstava bo tedaj le zoperstava na papirji ostala, brez da bi se za-njo kaj porajtalo.

Turški car še zmiraj misli, da je Černogora njegova, čeravno so Černogorci že v letu 1795, tedaj še prej ko Serbi, turški jarm otresli, in pod krilam ruske vlade svobodni postali. Omikane vlade druzih deželá pa, kterim mora pri sercu biti, da se v izhodnih deželah omika vedno bolj razvija, morajo Turkam naravnost rêči: da ne morejo dovoliti, da bi Černogora v pést staroturške stranke prišla, ktera od dné do dné ošabniši svojo glavo povzdiguje, in ktera bi v Černogori ravno tako divjala, kakor ne davnej v Bosni.

Iz Škocjana na Dolenskim 11. oktobra. J. Z. Novice pripovedujejo iz mnozih krajev letošnjo letino; bo prav, de tudi mi od tukajšne kaj povémo. Slabši je od upanja. Belo žito je bilo lepo, ali malo ga je bilo, in ljudje, ki so ga komaj čakali, so ga že skorej pojedli. Celo zimo in pomladi so po žito v Karlovec hodili in svoje dnarce Horvatam in Ogram zdali, od kterih mende nikdar nazaj ne pridejo, ker jim nimamo kaj prodati. Korun semtertje gnjije, vender manj od prešnjih let; pa tudi malo smo ga sadili, ker smo se gnjilosti bali. Koruza je lepa; sočivje pa je suša vzela; ajda je pozno začela rasti in še raste, in Bog vé, če bo letas zrela, ker je še vsa bela. Grojzdje ne plesnuje, ampak malo ga je, in semtertje ga je tudi toča otolkla, in zdej v vedni moči poka in gnjije. Otavo dež pêre in veliko se je bo spridilo. Sadja, ki je pri nas poglavitna reč, skorej nič ni, in mine, de ne vémo kdaj, Bojimo se, de ne bo letas za nas in za živino bolji ko vlani.

Novičar iz mnogih krajev.

Med postavami, ki se bojo po povedbi Dunajskih časnikov nar prej razglasile, se imenuje postava za razpisanje davkov in postava za društva. Tudi razglas nove že dodelane postave zastran zakóna se je pričakoval, tode, kakor se sliši, je presvitli cesar ukazal, naj se nekteri oddelki te postave vnovič ojstro pretresejo in potem osnova noviga posvetovanja predloží. — Po poslednjim razglasu c. k. ministerstva denarstva je bilo konec pretekliga mesca augusta za 164 milionov in 931.755 fl. deržavniga papirniga denarja med ljudmí, — mesca julia pa za 165 milionov in 812.291 fl., tedaj ga je bilo pretekli mesec za 880.536 fl. manj. — Ker se večkrat primeri, da se pri kupčijskim blagu goljufije v tem godé, da vaga ni gotova in se z blagam tudi sod, žakelj ali kak drug zavitek vaga, je c. k. ministerstvo ukazalo: 1) da na vsih sodcih, žakljih in sploh na vsacimu zavitku se mora očitno in tako, da se izbrisati ne more, njih teža (tara) zaznamovati, in 2) da se teža sodca, žaklja ali kakoršniga koli zavitka ne smé k teži blaga vrajtovati, ampak po storjeni pogodbi povračati. — C. k. ministerstvo kupčijstva je kupčijskim in obertnijskim zbornicam ukazalo, da naj mu letne naznanila po c. k. deželnih poglavarstvih pošiljujejo, da tudi one zvéjo kupčijske in obertnijske zadeve tiste dežele, v kteri imajo oblast in zmožnost, marsikako željo in nasvèt zastran kupčije spolniti. — Dunajski časniki pravijo, da je policijskim vredam, žandarmarii in financni straži po vsih deželah cesarstva ukazano, ojstro paziti na neke skrivnostne robce ali rute, ki jih prekucijska stranka iz vunanjih dežel skrivé pošilja in so tako napravljeni, da zgubé svojo pervotno barvo, ko se operejo, in potem se berejo na njih revolucijski oklici. — 26. p. m. je kmetu Tedeškonu v Pojani na Laškim en vol nanagloma poginul; kmet se prepričati, za ktero boleznijo je vol cerknul, ga je s svojim hlapcam in še dvéma sosedama iz kože djal; ker v drobu nobene bolezni ne najdejo, prodajo meso. 5 dni potem začne kmeta desna roka boleti, in ko začne hudo otekati, pošlje hitro v Padovo po zdravnika, — ali vse ni nič pomagalo; ponoči od 3. do 4. tega mesca je Tedeškon umerl, 5. dan njegov hlapec Breda, in tretji pomagavec je bil tisti dan tudi že na smertni postelji. Bolezin vôla je bila čèrm ali vrančni prisad (Milzbrand), ki večkrat nič druziga viditi ne da, kot černo in gosto strupeno krí, s ktero so se nesrečni raztelesovavci vôla okužili, nepoznavši bolezin. — V mesticu Horn-u bojo letos gimnazij, na kterim Piaristi učé, zaperli zato, ker se ni dosto učencov oglasilo. — 11. dan tega mesca je bil v Pragi prostor kupljen, kjer se bo česko gledíše zidalo; na lepim mestu bo in v osredji, ker se staro in novo mesto stikate. — V Bèrni se bojo od 1. oktobra vsako nedeljo v gledišu igre v narodskim (českim) jeziku igrale s pripomočjo diletantov, kar bo gotovo v dobiček gledišni kasi. (Gotovo je, da bi jo tudi v Ljubljani gledišni vodja dobro zadél, ako bi ob nedeljah včasih slovensko igro napravil). — Na Poznanskim (Polskim Pruskim) razsaja kolera hudo; veliko posestnikov beží. — V Varšavi je kolera tako strašno morila, da so pokopališa oranim njivam enake; pravijo, da je blizo 20.000 ljudí pomerlo.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*